

ОД ВРХУНСКЕ БАЛЕРИНЕ ДО УСПЕШНЕ ДИРЕКТОРКЕ *

Угљеша Белић

Универзитет у Новом Саду, Нови Сад, Србија
belicins@sbb.rs

Књига Свенке Савић *Ерика Марјаш* представља наставак њеног дугорочног пројекта „Животне приче жена у Војводини”, у којима су јавности представљене знамените савременице из различитих националних заједница, између осталих, и уметнице солисткиње Опере Српског народног позоришта: Аница Чепе (Савић, 2008) и Олга Бручи (Савић, 2018), али и костимографкиња Стана Јатић (Савић, 2008). На ову тематику надовезује се и монографија *55 година Балетске школе у Новом Саду*, која је посвећена ученицама и ученицима који данас носе репертоар Балета у СНП-у (Савић, 2004).

Књига се састоји из девет поглавља: *Детињство* (1941–1961. год.), *Професионална играчка каријера* (1961–1981. год.), *Медијски одјеци професионалног рада*, *Директорка балетског ансамбла*, *Други о уметници*, *Награде и признања*, *Текстови трајног наслеђа: одреднице о енциклопедијама и Завршни осврт*. Посебан део књиге чине *Прилози*, у којима ауторка Свенка Савић врло прилежно и савесно сакупља и представља разне видове сведочанстава о уметничким и личним успесима Ерике Марјаш Брзић. Прилоге чине: телеграми, биограм уметнице, балети прављени као телевизијске емисије и текстови у медијима најпре о уметници, а после и директорки Балета. На самом крају наведена је веома обимна литература коју је ауторка користила. Рецензенткиње су биле: проф. др Весна Крчмар, проф. др Вера Обрадовић, др Данијела Радовић и проф. др Вера Васић.

Прво поглавље садржи неколико основних смерница: *Школовање*, *Почеци уметничке игре*, *Почеци спортске активности: јахање*, *Почеци филмске каријере* и *Почеци манекенске каријере*. Оно показује колика су била широка интересовања и предодређености – таленти Ерике Марјаш.

У другом поглављу исцрпно се бележи и карактерише каријера ове велике балетске играчице, која је трајала у периоду од 1961. до 1981. године. Истовремено, наводе се и сва медијска сведочанства о уметничким и играчким дometима Ерике Марјаш, што чини садржај трећег поглавља. У неку руку, ово су најзначајнији делови монографије, будући да садрже по-

* Свенка Савић, Ерика Марјаш, *Футура публикације и Удружење „Женске студије и истраживања”*, Нови Сад 2018, 196 стр.

датке о богатој играчкој каријери: велики број главних улога, стицање статуса солисткиње и усавршавања у иностранству, која су нашла одраз у виду информација о свему томе у тадашњим медијским гласилима широм Југославије.

Наредно, четврто, поглавље доказује да је могуће да успешна балерина буде успешна на месту директорке Балета СНП-а. То доказујемо чињеницом да је Ерика Марјаш у три мандата била на тој функцији. У првом мандату (1982–1983) Балет је још био у саставу Опере, али је она установила „Форум новог плеса”, као и програм стипендирања за младе играчице и играче из Балетске школе у Новом Саду, уз обавезу заснивања радног односа у Балету СНП-а. Следећи мандати (1994–1999) и (2004–2005) већ су били обележени осамостаљењем Балета и проналажењем заједничких решења и предлога за стандардизацију писања о уметничкој игри у непосредној пракси, пре свега у текстовима критичарки. Захваљујући препознавању потребе, Ерика Марјаш је установила и објављивање публикација за чланове колектива који су својим радом допринели развоју ансамбла. Знатно је допринела и оснивању „Удружења балетских уметника Војводине”, иако се лично у њему никада није посебно ангажовала на руководећим местима.

Илустративно делују у петом поглављу изговорене речи и коментари о значају и улози Ерике Марјаш, будући да је реч о Душану Белићу, управнику СНП-а, Вери Бокадора, костимографињи Большог театра у Москви, Стевану Дивјаковићу, композитору и управнику СНП-а, Жарку Миленковићу, играчу и кореографу, Љилани Мишић, професорки на Академији уметности Универзитета у Новом Саду, Ики Отрину, кореографу, педагогу и солисти балета, Владимиру Покорном, прваку Народног позоришта у Београду, Растиславу Варги, првом играчу Балета СНП-а, Добрили Новков, солисткињи Балета СНП-а, Бори Младеновићу, прваку балета у Народног позоришту у Београду, и Љубици Шугић из радне јединице Балета СНП-а.

Међу многобројним наградама и признањима Ерике Марјаш, посебно истичемо следеће: Октобарска награда Новог Сада (1970), Повеља Српског народног позоришта (1972), Орден заслуге за народ са сребрном звездом (1986), Повеља са плакетом „Јован Ђорђевић” (1986) и Признање Удружења балетских играча Србије за животно дело (2006). Захваљујући овом последњем признању, али и исказаној подршци „Удружења балетских играча Војводине” и „Удружења композитора Војводине”, Ерики Марјаш је додељена национална пензија.

Тим је више чудно да Ерике Марјаш нема у *Српском Who is Who* 2011–2013, а такође нема ни чланка о њој у Википедији. Иста је ствар и са *Српским биографским речником*, али и са *Српском енциклопедијом* (додуше, остаје могућност да буде уврштена под словом М, али је нема под словом Б). Чланак о њој постоји у *Енциклопедији Новог Сада*, као и у електронском издању *Историје Српског народног позоришта*. Није заступљена ни у другом издању *Енциклопедије Југославије* из 1980–1990. под словом Б. Нажалост, слово М никада није одштампано због рата на простору Југославије, иако је било очекивано да ће Ерика Марјаш, тада на врхунцу уметничке каријере, бити уврштена у њу. Дакле, енциклопедијски текст код нас, иако би морао да буде поуздан, због разних видова идеологизације постаје или делимично поуздан или чак и непоуздан (Белић, У. (2018). Идеологизација енциклопедијског текста и интеркултурализам. *ИнтерКулт* 2017, Volume 1, Нови Сад, 101–113).

Да за књигу постоји знатно интересовање говори чињеница да је ове јесени одржано већ неколико промоција: две у Новом Саду – у Балетској школи и у Галерији ликовне уметности поклон збирци Рајко Мамузић, две у Београду – у Музеју позоришне уметности Србије и у Народном позоришту, као и у Суботици у Балетској школи „Раичевић”.

Професорка Свенка Савић је монографијом „Ерика Марјаш” дала још један непроцењив допринос историји културе и уметности у Новом Саду и Војводини, али и афирмисању знаменитих жена, што само потврђује оправданост потребе да се на таквим пројектима ради систематски. Посебну вредност овом издању даје чињеница да оно садржи преко 70 фотографија. Осим детаљне фактографије, засноване на монографијама, појединачним радовима и изводима из дневне штампе, ауторкин истраживачки поступак чини и форма дијалога и разговора са Ериком Марјаш о богатој каријери и великом искуству, износећи узгред читаве низове имена и детаља из домена заштите културне баштине. Несумњиво је ауторкин сензибилитет изграђен на сопственом искуству из периода активног бављења балетом помогао да још меродавније и референтније сагледа једну врло богату уметничку каријеру и тиме допринесе ширем познавању историје уметничке игре у Војводини.

Уосталом, више је од симболике да су и Ерика Марјаш Брзић и Свенка Савић добитнице Признања „Удружења балетских играча Србије” за животно дело.